

Matevž Grilc ob podelitvi Tischlerjeve nagrade 11. 6. 2021:

Pred 60-imi leti je vzbudil v meni zanimanje za narodnostno politiko takratni vodja Mohorjevih dijaških domov dr. France Cigan. Na njegovo pobudo smo ustanovili Koroško dijaško zvezo, v okviru katere smo se naučili najprej dela v organizaciji kot taki in se izobraževali pri različnih predavanjih v narodnopolitičnih zadevah. Postal sem predsednik te dijaške organizacije in kot tak sem bil kooptiran v odbor Narodnega sveta koroških Slovencev. Dijaška in študentska mladina je bila v teh in naslednjih letih izredno aktivna, potrebno samozavest pa nam je dala tudi Slovenska gimnazija, katere prvi ravnatelj je bil prav dr. Joško Tischler.

Opozarjali smo na potrebno realizacijo člena 7 Avstrijske državne pogodbe in začeli z akcijami, v katerih smo dodajali krajevnim napisom tudi slovenske oznake. Hoteli smo opozoriti slovensko, avstrijsko in mednarodno javnost na neizpolnjevanje te meddržavne pogodbe iz leta 1955.

Posledično je bil sprejet leta 1972 zakon o krajevnih napisih, ki je predvideval za 205 krajev tudi slovenski napis. Vendar so te dvojezične table v nekaj nočeh pripadniki nemškonacionalne miselnosti docela odstranili v tako imenovanem »Ortstafelsturmu«. Takratni zvezni kancler Kreisky je zakon sistiral, kar se do takrat v Drugi republiki Avstriji še ni zgodilo.

Sledilo je nešteto pogovorov v različnih komisijah na zvezni ravni, ki pa pod pritiskom koroške politike niso privedli do kakršnihkoli pozitivnih rezultatov. Na Koroškem je namreč obveljal »tristrankarski sporazum«, kar je pomenilo, da v narodnostnih vprašanjih soglašajo vse tri v deželnem zboru zastopane stranke s predstavami Koroškega Heimatdiensta, katerega namen je bil – tako so zapisali v njihovem glasilu »Ruf der Heimat« – izginotje koroških Slovencev. To pa bi dosegli z zahtevo po ugotavljanju manjšine, ki ji je zvezna vlada leta 1976 tudi ugodila.

Za koroške Slovence je to bila seveda bojna napoved, ker smo bili mnenja, da bi tako ugotavljanje pomenilo že srednjeročno smrt za narodno skupnost. Zato smo se temu uprli in izrazili svoje nezadovoljstvo v protestnih akcijah, ki se jih je udeležilo na tisoče koroških Slovencev in nemškogovorečih prijateljev, ki so ustanovili tako imenovani

»Solidarnostni komite za pravice koroških Slovencev«. Naš cilj je bila internacionalizacija, ker smo bili prepričani, da bo Avstrija le pod pritiskom mednarodnih gremijev pripravljena se resno ukvarjati s koroškimi Slovenci. Nekateri so se zgledovali pri Južnih Tirolcih in uporabljali tudi razstrelivo.

Reakcija avstrijskih oblasti je bila brutalna, pri demonstracijah je policija aretirala celo vrsto mladincev in z njimi ravnala ponižujoče in nečloveško, kar je ugotovilo tudi avstrijsko ustavno sodišče v razsodbi 6. 10. 1977. Približno 60 kazenskih postopkov je bilo uvedenih proti koroškim Slovencem in pritisk na slovensko narodno skupnost je postal domala nezdržen. Vendar je bila na drugi strani mobilizacija pripadnikov slovenske narodne skupnosti brez primera v zgodovini koroških Slovencev. Te aktivnosti so vzbudile pozornost mednarodne javnosti, v Jugoslaviji so se vrstile odmevne demonstracije in Jugoslavija je poslala avstrijski vladi ustrezno protestno noto. Zadnjega potrebnega koraka k formalni internacionalizaciji pa Jugoslavija naposled ni storila.

14. novembra 1976 je Avstrija izvedla ugotavljanje manjšine, vendar je bil rezultat neuporaben, ker smo koroški Slovenci to štetje bojkotirali. Zato Avstrija v nadaljevanju ni več izvajala takih štetij, od katerih rezultatov naj bi bile odvisne pravice narodne skupnosti.

Kljub temu pa je zvezna vlada leta 1977 dokončno klecnila in odredbe, kje naj bi postavili napise in kje uvedli uradni jezik, je določal Koroški Heimatdienst. Njegov predlog so sprejele vse v deželnem zboru zastopane stranke in nato še zvezna vlada.

Koroški Heimatdienst pa se s tem ni zadovoljil, ampak je začel takoj kampanjo za ločitev prijavljenih in neprijavljenih učencev na šolah južne Koroške in zahteval tako imenovane središčne šole, ki naj jih bi obiskovali k slovenščini prijavljeni otroci. Tako se je nadaljevala borba koroških Slovencev in nemško govorečih prijateljev proti tej nameravani segregaciji in višek je bila demonstracija januarja 1987 na Dunaju, ki se je udeležilo približno 6000 ljudi. Heimatdienstu in nemškonacionalnim silam ni uspelo uveljaviti centralnih šol za prijavljene otroke, ampak je prišlo do kompromisa z delitvenim številom in asistenčnim učiteljem, ki se je izkazal navsezadnje in v danih razmerah kot sprejemljiv, ker ni pomenil getoizacije k dvojezičnemu pouku prijavljenih učencev in je omogočal tudi kvalitetnejši pouk slovenščine. Taka rešitev pa je bila mogoča le, ker je bil pri državnozbornih volitvah leta 1986 v sodelovanju z Zeleno

alternativo izvoljen v državni zbor Karel Smolle, čigar delovanje je bilo za slovensko narodno skupnost neprecenljivo. Smolle je skupno z NSKS, ki se je zato leta 1989 odločil za vstop v sosvet pri uradu zveznega kanclerja, dosegel tudi ustanovitev Trgovske akademije, uvedbo slovenskih televizijskih oddaj in finančno podporo za dvojezične otroške vrtce in za delovanje koroških slovenskih organizacij. Ti ukrepi so bili po mojem mnenju tudi zadnji v prid slovenski narodni skupnosti. Od takrat naprej pozitivnih premikov na legističnem področju nisem zaznal.

Na Smollejevo pobudo so leta 1985 na Dunaju glavne manjšinske organizacije ustanovile Center avstrijskih narodnih skupnosti, ki združuje vse avstrijske narodne skupnosti in uspešno zagovarja njihove interese tako v Avstriji, predvsem pa na mednarodni ravni.

Karel Smolle pa je bil tudi pobudnik za ustanovitev Slovenske gospodarske zveze.

Ponosen pa sem na razvoj pri volitvah v občinske svete in tudi na deželni in državni ravni. Kljub razburljivemu narodnopolitičnem boju v 70-ih letih smo se z zagnanostjo lotili najprej občinskih volitev. Največje zasluge ima pri tem takratni tajnik Narodnega sveta koroških Slovencev in poznejši predsednik Kluba slovenskih občinskih odbornikov Filip Warasch. Odklanjali smo vsako integracijo v večinske stranke in šli v volilni boj z geslom: Zaupajmo v lastno moč! V nekaj letih smo podvojili tako volilne glasove, kot tudi mandate v občinskih odborih.

Tudi na deželni ravni smo bili uspešni, saj smo leta 1975 dosegli pri deželnozborskih volitvah 6130 glasov, ko je kandidiral dr. Pavel Apovnik. Ta izid je položil nov temelj za vse naslednje volilne nastope na deželni ravni in navsezadnje tudi za uspešno sodelovanje z Zeleno alternativo, ko je bil izvoljen Karl Smolle za državnozborskega poslanca.

Napredovali pa smo tudi pri volitvah v Kmetijsko zbornico.

Vsi ti volilni nastopi so prispevali k močni mobilizaciji našega ljudstva in povezanosti z NSKS. Hodili smo redno na krajevne sestanke in mislim, da sem bil vsa ta leta vsaj dvakrat tedensko na podeželju na krajevnih sestankih.

Na to tesno povezanost med osrednjimi organizacijami in našim ljudstvom, predvsem od začetka 70-ih let naprej, sem ponosen.

Doživel pa sem tudi razočaranja, ki jih je bilo več kot pozitivnih dogodkov. Najbolj negativno se je zame izkazala politika Slovenije po osamosvojitvi v 90-ih letih prejšnjega stoletja. Jugoslavija in Slovenija sta po koncu druge svetovne vojne bistveno vplivali na narodnopolitične odločitve na Koroškem in tudi na organizacijske strukture koroških Slovencev. Usoden je bil razvoj tik po drugi svetovni vojni, ko je prišlo pod vplivom Osvobodilne fronte do »razdvojitve« med koroškimi Slovenci, ki nas tare še danes. Rešitev vprašanja koroških Slovencev je Osvobodilna fronta videla v priključitvi južne Koroške k Jugoslaviji in jo tudi vehementno zahtevala. Osvobodilna fronta se je zavzemala za »ljudsko demokracijo« na Koroškem, kar ni pomenilo nič drugega kakor uvajanje komunistične revolucije in socialističnega totalitarnega režima na avstrijskem Koroškem. Zato se ni strinjala ne z vstopom Tischlerja v provizorično deželno vlado, ne z uredbo, s katero je bila slovenščina uvedena kot obvezni predmet za vse učence na dvojezičnem ozemlju, ne s samostojnimi nastopi pri deželnozborskih volitvah, kar je bila zgodovinska napaka, kajti s tem so Slovenci zapravili možnost političnega zastopstva in tako niso mogli neposredno sodelovati pri reševanju vprašanj, ki so zadevala koroške Slovence same, seveda tudi ne pri pogajanjih za Avstrijsko državno pogodbo.

Ko je svet zunanjih ministrov v Parizu 20. junija 1949 odločil, da se avstrijske meje ne bodo spremenile in Osvobodilna fronta kljub temu ni spremenila svojih stališč, je bilo za Tischlerja jasno, da mora ustanoviti kot obliko samopomoči v spremenjenih razmerah lastno organizacijo, ki se bo borila znotraj Avstrije za uresničitev manjšinskih pravic. Ustanovitev NSKS ne moremo opisati kot politično diferenciacijo znotraj narodne skupnosti, temveč kot emancipacijo desnosredinskega tabora do komunistično-totalitarne politike OF.

Razdvojitve med koroškimi Slovenci pa je ostala do danes. Tudi po osamosvojitvi Slovenije na začetku 90-ih let se le-ta ni trudila ustvariti med Slovenci na Koroškem demokratičnih struktur, kar je bilo v njenih rokah.

Osebnostno sem se zavzemal od začetka svojega predsedovanja Narodnemu svetu koroških Slovencev leta 1976 do leta 2009, ko sem se dokončno umaknil s predsedniškega mesta,

za skupno demokratično izvoljeno zastopstvo koroških Slovencev. Kakor dolgo so vladali v Jugoslaviji komunisti, česa takega nisem pričakoval. Kljub temu je Narodni svet v času predsedovanja dr. Tischlerja v letih 1972 do 1976 normaliziral odnose z Jugoslavijo in Slovenijo in so bili ti odnosi dobri. Jugoslavija oz. Slovenija sta priznavali, da zastopa Narodni svet koroških Slovencev veliko večino pripadnikov slovenske narodne skupnosti na Koroškem in tega dejstva nista osporavali, tudi nista skušali vplivati na organizacijske strukture NSKS.

Imeli smo občutek, da nas Jugoslavija resno podpira.

V 80-ih letih je prišlo na Koroškem z jugoslovanskim oz. slovenskim kapitalom do ustanovitve mešanih podjetij na gostinskem, turističnem in tudi industrijskem področju. Ta mešana podjetja so dala delovno mesto približno 1000 koroškim Slovencem in so propadla takoj po osamosvojitvi Slovenije. Kljub temu da sem takrat kot predsednik Slovenske gospodarske zveze iskal v Sloveniji alternative za to gospodarsko sodelovanje, interesa v Sloveniji ni bilo.

Prepričan pa sem bil, da bo Slovenija po osamosvojitvi popravila katastrofalno razdvojitve med koroškimi Slovenci, ki so jo zakrivile brez dvoma tik po vojni komunistične jugoslovanske in slovenske oblasti. Na Koroškem smo pripravili pot do take demokratične preobrazbe in sprožili med pripadniki narodne skupnosti povpraševanje, kaj menijo o reformi političnega predstavništva. Raziskava je bila naslovljena na najbolj vidne in prepoznavne predstavnike narodne skupnosti, odbornike slovenskih društev in ustanov. Šlo je za njihovo mnenje o poti notranjemanjšinske demokratizacije v obliki skupnega demokratično izvoljenega predstavništva. Temeljno glasovanje med slovenskimi odborniki je bilo leta 1993. Rezultati tega povpraševanja so bili več kot zgovorni. Več ko 90 % vprašanih in tistih, ki so glasove oddali, se je izreklo za skupno zastopstvo, na kar je leta 1995 NSKS izvedel med koroškimi Slovenci demokratične volitve in pri teh smo nagovorili blizu 6000 pripadnikov slovenske narodne skupnosti. Te volitve so bile neverjeten in nepričakovan uspeh in rezultat je odmeval tudi v medijih večinskega naroda ter v Sloveniji. Zame je bilo jasno, da bo Slovenija priznala te volitve, ki so omogočile vsakemu koroškemu Slovencu udeležbo, ne glede na ideološko ali drugo pripadnost.

Kljub temu pa se je Slovenija odločila drugače in ni bila pripravljena spremeniti svoječasnega komunističnega diktata in to po mojem iz naslednjih razlogov:

Po osamosvojitvi je dala Slovenija prioriteto dobrim odnosom z Republiko Avstrijo. Očitno se je zbala močne manjšinske organizacije na Koroškem, ki bi lahko spravila te dobre odnose v težave. Jasno je, da bi taka manjšinska organizacija vehementno zahtevala uresničitev vseh pravic iz člena 7 Avstrijske državne pogodbe in v takem primeru se bi morala Slovenija opredeliti ali za narodno skupnost ali za Avstrijo, ki se do danes otepa uresnitve njenih mednarodnih obveznosti do koroških Slovencev. Tu pa je Slovenija dala prednost interesom Slovenije in Avstrije na račun pravic koroških Slovencev. Zato je bilo v njenem interesu obdržati razdvojitve slovenske narodne skupnosti, ker jo je lažje obvladati razdeljeno: divide et impera. S finančnimi sredstvi in načrtnim financiranjem, predvsem struktur in funkcionarjev, ki so bili finančno odvisni, je to tudi dosegla.

To zadržanje Slovenije pa je privedlo na Koroškem do malodušja med ljudmi, ki so polni optimizma pričakovali demokratično rešitev.

S tem pa še ni bilo dovolj izigravanja koroških Slovencev v slovensko-avstrijskih odnosih. V letih 2005–2006 je takratni kancler Schüssel pripravljala »rešitev« vprašanja dvojezičnih napisov in to v sodelovanju s Heimatdienstom, Haiderjem in nekaterimi funkcionarji iz narodne skupnosti. Pri tem je očitno dobil pristanelek takratnih slovenskih oblasti. Predlagali so 141 dvojezičnih napisov. V Narodnem svetu so me pregovorili, da sem prevzel leta 2005 ponovno predsedstvo, ker sem bil mnenja, da eventualno še rešim zadevo v prid slovenski narodni skupnosti. Prišlo je do pogovorov s slovensko vlado, ki ji je predsedoval Janez Janša, zunanji minister je bil Dimitrij Rupel, ambasador na Dunaju pa Ernest Petrič. Bil sem takrat celo pripravljen sprejeti ta kompromis pod pogojem, da se vnese zavezujoča odprtostna klavzula in pod pogojem, da pride do skupnega demokratično izvoljenega zastopstva koroških Slovencev.

Ta zadnji pogoj očitno ni ustrezal interesom Slovenije, ker bi taka skupna organizacija pomenila po oceni slovenskih politikov nevarnost za dobre odnose z Avstrijo. Ker je bil Narodni svet koroških Slovencev kot največja in edina od ljudstva pri volitvah legitimirana organizacija, ki pa se je zoperstavljala temu predlogu, je bilo treba izriniti

Narodni svet koroških Slovencev, pri tem pa so si izmislili perfidno postopanje: Slovenija je podprla še tretjo organizacijo koroških Slovencev in četudi je ta štela le nekaj 10 pripadnikov, so ji pripisali isto veljavo kot Narodnemu svetu koroških Slovencev, ki je zastopal tisoče pripadnikov slovenske narodne skupnosti na Koroškem. Formalno sta torej dve organizaciji pristajali na kompromis, le Narodni svet je bil proti, to se pravi, razmerje je bilo 2 : 1. S tem je Slovenija ignorirala dejanske razmere med koroškimi Slovenci in v Narodnem svetu koroških Slovencev je zavladata resignacija, tako da smo nekateri razmišljali o razpustu organizacije. Simptomatično je bilo stališče takrat pristojnega ministra za Slovence v zamejstvu in po svetu Boštjana Žekša, ko je komentiral ta razmišljanja, češ da bodo potem pač dobile ostale organizacije več denarja. S tem je potrdil, da je Slovenija pripravljena finančno podpirati delovanje slovenskih organizacij na Koroškem, koroški Slovenci pa naj ne pričakujejo tudi politične podpore. Res da je Slovenija v veliki meri finančno podprla in tudi danes podpira delo organizacij slovenske narodne skupnosti na Koroškem in s tem šele omogoča predvsem prizadevanja na kulturnem področju, za kar so koroški Slovenci hvaležni; naša pričakovanja, da nas bo tudi politično podprla, pa se niso uresničila. Interesi koroških Slovencev so bili torej žrtvovani za dobre odnose z Republiko Avstrijo, tudi na račun nadaljnjega razdora znotraj narodne skupnosti. Ta politika je privedla končno do t. i. kompromisa leta 2011, ki je izrinil v veliki meri dosežke Rudija Vouka pri avstrijskem ustavnem sodišču, tako na področju uradnega jezika kot tudi topografije. Ta kompromis so dvignili v Avstriji v ustavni rang in s tem onemogočili vsako nadaljevanje borbe s pravnimi sredstvi in faktično priznali, da so vsa vprašanja člena 7 Avstrijske državne pogodbe rešena. Tudi na ta kompromis je Slovenija pristala vnaprej, kar je potrdil takratni deželni glavar Gerhard Dörfler v pogovoru za »Novice« pred nekaj tedni. Skliceval se je na tozadevno izjavo predsednika Republike Slovenije Boruta Pahorja.

Ta dogovor iz leta 2011, ki so ga podpisali tudi vsi trije predsedniki koroških slovenskih organizacij, a ga je NSKS odklonil, je bil torej v izključnem interesu Avstrije in Slovenije, nikakor pa v interesu slovenske narodne skupnosti na Koroškem, ker je nadomestil – tako trdi Avstrija – na področju uradnega jezika in topografije določila člena 7 ADP.

Zato tudi ne čudi, da Slovenija do danes ni notificirala Avstrijske državne pogodbe, kajti z notifikacijo bi signalizirala, da je v tej točki o manjšinah naslednica Jugoslavije in da člen 7 ni bil uresničen.

V zadnjih 10-ih letih po tem kompromisu nismo zaznali znatnih pozitivnih ukrepov, razen da se je pospešeno nadaljevala asimilacija. Večina pripadnikov slovenske narodne skupnosti ni več pripravljena, da se aktivno zavzema za pravice koroških Slovencev, prevladuje malodušje.

Tudi dogodki okoli 100. obletnice plebiscita lanskega leta so potrdili negativni odnos do slovenske narodne skupnosti in nihče ni upošteval dejstva, da je na Koroškem načrtno raznarodovanje privedlo do tega, da so nas v zadnjih 100 letih domala zdesetkali. Na veliko se je govorilo o tem, da je Avstrija bistveno dvignila finančne podpore za delovanje organizacij slovenske narodne skupnosti, nihče pri tem pa ne omenja, da podpora ni bila povišana zadnjih 25 let in da so s tem povišanjem le deloma pokrili inflacijo, ki je nastala v tem obdobju.

Omembe vredno je le opravičilo zveznega predsednika Van der Bellna pri osrednji plebiscitni proslavi v Celovcu, ko se je opravičil koroškim Slovencem za zamude Republike Avstrije pri izpolnjevanju mednarodnih obvez iz člena 7 Avstrijske državne pogodbe. Tako opravičilo pa ima smisel le, če obstaja pripravljenost te zamude in neizpolnjevanje tudi popraviti. In zato bi imela Avstrija nešteto prilik. Danes opozarjam le na dejstvo, da so na Koroškem tri leta po podpisu Avstrijske državne pogodbe pod pritiskom nemškonacionalnih sil ukinili obvezno dvojezično šolstvo na južnem Koroškem z rezultatom, da se je od 12.000 učencev čez noč odjavilo približno 10.000 od dvojezičnega pouka. Če danes hvalijo dobro ozračje med obema narodoma na Koroškem, potem bi morala biti jasna zahteva koroških Slovencev, da se uvede na celotnem dvojezičnem ozemlju zopet dvojezični pouk za vse otroke, kot je to bilo pred letom 1958. Vzgoja in izobraževanje tudi v slovenskem jeziku pa sta pogoja za rešitev mnogih drugih vprašanj, kot sta uporaba slovenščine kot uradni jezik in dvojezičnost na južnem Koroškem sploh. Uporaba slovenščine na občinskih uradih in podobnih ustanovah je samo mogoča, če obvladajo uslužbenci oba deželna jezika. Mi pa danes ugotavljamo, da pri uradih le redkokdo obvlada tudi slovenščino in s tem seveda uporaba naše materinščine drastično upada.

Kakšne pa so sploh perspektive za obstoj slovenske narodne skupnosti v prihodnosti?

Če hočemo zajeziti proces nadaljnje asimilacije, moramo najprej sami vzbuditi v nas narodno zavest, zavedati se moramo, da smo pripadniki slovenske narodne skupnosti, samozavestno moramo v družinah uporabljati slovenščino kot pogovorni jezik in jo vnašati tudi v javnost. Koroški Slovenke in Slovenci so v zadnjih letih dobili imenitna priznanja in odlikovanja in bili imenovani ali izvoljeni na pomembna mesta na raznih področjih političnega in družbenega življenja. Opozarjam le na imenovanje Jožeta Marketza za krškega škofa ali na izvolitev Olge Voglauer v državni zbor. Ta dejstva pomenijo brez dvoma napredek, s tem pa žal ne sovпада, da bi bila slovenščina že enakopraven in samoumeven del javnega življenja.

Narodna zavest ni nacionalizem, kar nam skušajo nekateri dopovedovati, tudi nekateri funkcionarji znotraj naše narodne skupnosti, ampak pogoj za preživetje.

Naš cilj je dosega enakopravnosti na vseh področjih družbenega življenja, vendar je pot do tega cilja še dolga. Civilna iniciativa SKUP, Slovenski konsenz za ustavne pravice, je pred nekaj tedni ob obletnici podpisa Avstrijske državne pogodbe ugotovil, da člen 7 te »magne čarte pravic koroških Slovencev« v bistvenih delih še vedno ni izpolnjen. Da je temu tako, je nenazadnje posledica neučinkovite zastopstvene strukture koroških Slovencev. Že leta dolgo so na mizi razni predlogi, kako bi lahko bistveno izboljšali učinkovitost našega zastopstva ob upoštevanju vseh raznolikosti. Ne bi smelo pa biti, da ni nikakršnih napredkov, ker se vedno najde nekdo, ki nasprotuje neki ureditvi in s tem služi kot izgovor za nedejavnost, hkrati pa ni nikakršnega mehanizma za preverjanje, ali je neko stališče znotraj narodne skupnosti sploh reprezentativno in relevantno. Koroški Slovenci zato potrebujemo skupno demokratično izvoljeno zastopstvo, znotraj katerega se celo lahko kregamo kot v parlamentu, potrebujemo pa način, kako sprejeti odločitve, ki potem resnično veljajo tudi do Avstrije in Slovenije. Menim, da ima Republika Slovenija odločilno vlogo pri tem, ali pride do reforme zastopstvene strukture ali ne. Če nam to ne uspe, bomo prej ali slej nehali obstajati kot politična skupnost z narodno zavestjo, ampak bomo le še folklorna skupina.

Vzrok, da nam do danes ni uspelo zaustaviti asimilacije, najdemo tudi v naši slabi gospodarsko-socialni situaciji. Nimamo dovolj gospodarskih podjetij, ki bi bila sposobna nuditi na dvojezičnem območju našim ljudem ustrezna delovna mesta, zato doživljamo beg možganov, ki nas usodno prizadeva. Vseh tistih, ki nimajo višje izobrazbe ali niso

kmetje, domala ni več. To ni več »Rož – Podjuna – Zila«, zdaj smo povsod razpršeni: Celovec, Gradec, Dunaj, pa tudi Ljubljana. Razmišljati moramo zato na eni strani, kako koroške Slovence ohraniti tudi v mestnem okolju, kaj jim je treba nuditi, da ostanejo pripadniki naše narodne skupnosti, na drugi strani pa si moramo prizadevati, da ojačimo gospodarsko-socialne strukture na južnem Koroškem, kar terja ustrezne aktivnosti tudi od Slovenije in Avstrije. Take omogoča članstvo obeh držav v Evropski uniji in s tem tesnejše sodelovanje v Alpsko-jadranski regiji. Je pa pozitiven gospodarski razvoj, ki daje vsakemu posamezniku potrebno gospodarsko osnovo za življenje, tudi pogoj za razvejano kulturno dejavnost in zavestno kulturno udejstvovanje, ki je med Slovenci na Koroškem še danes relativno pestro in živo.

Zahvala.